

ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

УДК 338.242

ОБҐРУНТУВАННЯ ЗАСАД ТА ПРІОРИТЕТІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ

Артамонова Г.В., к.е.н.

*E-mail: gartamonova@meta.ua**Київський національний торговельно-економічний університет*

У статті обґрунтована необхідність застосування нового підходу до розробки енергетичної стратегії, яка обумовлена передусім змінами потенціалу паливно-енергетичного комплексу України внаслідок збройної агресії Російської Федерації та необхідністю узгодження методології формування стратегічних документів енергетичної політики та механізмів її реалізації відповідно до зобов'язань України в рамках приєднання до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства та Угоди про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони. На основі аналізу динаміки структури виробництва і споживання ключових паливно-енергетичних ресурсів, окреслено проблеми розвитку вугільної, електроенергетичної, газової, нафтової галузей України. Обґрунтовано першочергові завдання державної політики щодо зниження енергетичної залежності країни, що полягають, зокрема, у реалізації таких напрямів: вдосконалення структури споживання, диверсифікація енергетичного імпорту та збільшення частки споживання власного палива та енергії.

Ключові слова: енергетична стратегія, енергетична безпека, енергетичний сектор України, енергоефективність, енергозалежність, вугільна промисловість, газова промисловість, електроенергетика, газотранспортна система

UDC 338.242

RATIONALE OF BACKGROUND PRINCIPLES AND PRIORITIES OF NATIONAL ENERGY STRATEGY OF UKRAINE

Artamonova H.V., PhD in Economics

*E-mail: gartamonova@meta.ua**Kyiv National University of Trade and Economics*

The need for a new approach to energy strategy development, that is determined by changes in potential of Ukrainian energy sector under conditions of armed aggression of the Russian Federation and by necessity of harmonization of the methodology of the development of strategic documents of energy policy with instruments for its

implementation in accordance with Ukraine's commitments according to Treaty establishing the Energy Community and Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand, have been substantiated in the article. Using results of analysis of the dynamics of the structure of production and consumption of key energy resources, main problems of coal, electricity, gas and oil industries Ukraine have been outlined in the article. Priorities of state policy of the energy dependence minimization, which in particular are: improvement of the structure of consumption, diversification of energy imports and increasing of the share of own fuel and energy in consumption have been substantiated.

Keywords: energy strategy, energy security, Ukraine's energy sector, energy efficiency, energy dependence, the coal industry, gas, electricity, gas transportation system

Актуальність проблеми. Розвиток енергетики має вирішальний вплив на стан економіки в державі та рівень життя населення. Метою соціальної держави, якою відповідно до Конституції є Україна, має бути забезпечення умов для зростання добробуту громадян. Однією з найважливіших складових добробуту в цивілізованих державах є забезпечення громадян і компаній необхідними енергоресурсами. Запорукою реалізації цієї мети має стати надійне, економічно обґрунтоване й екологічно безпечне задоволення потреб населення й економіки в енергетичних продуктах.

Структурні диспропорції енергетичного балансу та цінові перекоси на ринках енергоресурсів України посилюють ризики стабільного енергозабезпечення країни в умовах зростання світових цін та зростаючої конкуренції між вітчизняними та іноземними енергетичними компаніями.

Існуюча модель ринку електроенергії не дає змоги досягти ефективної конкуренції між виробниками, а адміністративні заходи не забезпечують необхідної модернізації та оновлення виробничих потужностей енергогенеруючих і енергопостачальних компаній. Незавершеність переходу до ринкових умов господарювання, відсутність конкурентного ринку вугільної продукції, недосконала та непрозора система ціно- й тарифоутворення, державної підтримки вугільної промисловості є чинниками, які не дають змоги забезпечити ефективну роботу вугільної галузі. Крім того, ситуація значно погіршилася у 2014 році через те, що 55% всіх шахт України знаходяться на території Донецької та Луганської областей, де йдуть активні бойові дії, внаслідок чого відбувається щомісяця скорочення

вибудобутку вугілля, та припинення роботи ряду вугледобувних підприємств через чисельні руйнування та ушкодження їх майна та обладнання, інженерно-транспортної інфраструктури, яка забезпечує їх життєдіяльність (електропідстанції, електромережі, мережі водопостачання, залізничні колії, автомобільні під'їзні шляхи та ін.).

Незважаючи на достатні потужності нафтопереробки, на ринку нафтопродуктів України періодично виникають кризові ситуації. Через зношену технічну й технологічну матеріальну базу виробництва, низьку якість нафтопродуктів, постійне закриття на ремонт і простої, спричинені несприятливою ціновою кон'юнктурою, а також через значні обсяги імпорتنих поставок нафтопереробний сектор протягом останніх років працює на мінімальному рівні завантаження.

На ринку природного газу існує дисбаланс між високою закупівельною ціною на імпорتنий газ та адміністративно встановленими низькими відпускними цінами для потреб населення та ряду інших категорій споживачів, що призводить до серйозних негативних наслідків для функціонування газової галузі загалом. Питання реформування газової галузі та диверсифікації джерел постачання значно актуалізувалося з червня 2014 року, коли Росія припинила поставки газу в Україну.

Виходячи з вищенаведеного, найбільш адекватною реакцією на сучасні зовнішньоекономічні виклики в енергетичній сфері для України мають стати радикальні структурні реформи одночасно за всіма напрямками енергетичної політики: удосконалення системи управління та планування розвитком паливно-енергетичного комплексу; лібералізація та інтеграція енергетичних ринків; підвищення енергоефективності економіки та реалізація програми збільшення в енергетичному балансі частки альтернативних джерел енергії. Лише за таких умов країна матиме необхідний для стабільного соціально-економічного розвитку рівень національної енергетичної безпеки.

Аналіз останніх наукових досліджень. Питання, пов'язані з вирішенням проблем в енергетичному секторі України, встановленням загроз енергетичній безпеці, диверсифікацією джерел енергопостачання та розробкою заходів для реформування енергетичного сектору досліджує багато вітчизняних науковців та експертів, зокрема, О. Власюк, О. Суходоля, Л. Уніговський, Г. Гелетука, А. Єрмоєнко, І. Маскалевич, С. Воропаєв та інші. Однак в сучасних умовах критичної

уразливості енергетичного сектору України перед низкою зовнішніх і внутрішніх ризиків необхідно докорінно переглянути державну енергетичну політику та уточнити пріоритети розвитку енергетичного сектору, тобто стратегію розвитку енергетики України, що передбачає обґрунтування шляхів трансформації енергетичного сектору країни з проблемного, що потребує постійної державної підтримки, у ефективний й конкурентоспроможний.

Метою роботи є обґрунтування засад та пріоритетів національної енергетичної стратегії України.

Викладення основного матеріалу дослідження. В енергетичному секторі економіки збігаються інтереси значної кількості суб'єктів економічної та політичної діяльності. Частота криз, що постійно виникають у цьому секторі, є свідченням недостатнього рівня його стійкості до дії різних дестабілізуючих факторів, які виникають при зіткненні інтересів.

Основними причинами цього є:

- критична залежність країни від імпорту енергоносіїв, які постачаються фактично з однієї країни – Росії;
- низький рівень ефективності енергоспоживання, переробки та транспортування енергії;
- зношеність та застарілість основних фондів енергетики, що потребують значних інвестицій для свого відновлення;
- недосконалість тарифної та фінансової політики, що призводить до перехресного субсидування населення, бюджетної сфери та інших секторів економіки за рахунок енергетики [6];
- несприятливий інвестиційний клімат, що не дозволяє залучити інвестиції до модернізації основних фондів енергетики;
- високий рівень корумпованості, наявність різних тіньових схем в енергетиці, де (як відомо) обертаються дуже значні кошти;
- політизованість головних проблем енергетики (газопостачання, ринок нафтопродуктів тощо).

Відтак енергетичний сектор є одночасно потужним чинником формування конкурентоспроможності національної економіки та одним з головних об'єктів, що відчують на собі наслідки слабких успіхів у цій сфері.

На наш погляд, знаковою подією стало прийняття «Енергетичної стратегії України до 2030 р.», розробленої Мінпаливенерго разом з

установами Академії наук України. Стратегія визначала основні напрями розвитку вітчизняної енергетики, передбачає скорочення енергоємності економіки країни, максимальне використання власних енергоресурсів, а також інтеграцію вітчизняної енергосистеми в європейську.

Однак, на думку експертів, під час розробки Енергостратегії у 2006 р. не були враховані в повному обсязі наявні на той момент тенденції світового розвитку енергетичної галузі, а саме [1]:

- акцент на реалізацію заходів щодо енергоефективності та енергозбереження;
- розвиток конкурентного середовища і підвищення ефективності та прозорості ринків;
- зростаюча орієнтація на охорону навколишнього середовища.

Також відбулися зміни в економіці та енергетиці України, які безпосередньо і суттєво впливали на перспективи розвитку паливно-енергетичного комплексу, зокрема:

- зобов'язання України в рамках приєднання до Енергетичного співтовариства зафіксовано на міжнародному рівні;
- зміни в українській та світовій економіках, викликані фінансово-економічною кризою, призвели до значних коригувань показників розвитку;
- переважна частина програм модернізації та будівництва генеруючих та мережевих об'єктів, які були передбачені Енергостратегією 2006 року, не були реалізовані.

У зв'язку з цим у липні 2013 р. була розроблена оновлена Енергостратегія до 2013 року та схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 за № 1071 [2], головними завданнями і напрямами реалізації якої були визначені:

- формування цілісної та дієвої системи управління та регулювання в паливно-енергетичному секторі, розвиток конкурентних відносин на ринках енергоносіїв;
- поступова лібералізація та розвиток конкурентних відносин на ринках енергоресурсів і ринках пов'язаних послуг;
- створення передумов для істотного зменшення енергоємності економіки за рахунок впровадження нових технологій, прогресивних стандартів, сучасних систем контролю, управління й обліку, транспортування та споживання енергетичних продуктів і розвитку ринкових механізмів стимулювання енергозбереження;

- збільшення видобутку та виробництва власних енергоресурсів з урахуванням економіки видобування, а також збільшення обсягів енергії та енергопродуктів, видобутих із нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії;
- диверсифікація зовнішніх джерел поставок енергетичних продуктів;
- досягнення збалансованості економічно обґрунтованої цінової політики щодо енергетичних продуктів, яка повинна забезпечити покриття видатків на їх виробництво й доставку до кінцевого споживача, а також створення відповідних умов для надійного функціонування та сталого розвитку підприємств ПЕК;
- створення умов для залучення до ПЕК приватних інвестицій, нових технологій і сучасного досвіду ефективної роботи;
- нормативно-правове забезпечення реалізації цілей розвитку ПЕК України з урахуванням наявного внутрішнього законодавчого поля, численних зобов'язань, передбачених міжнародними договорами, а також вимогами європейського енергетичного законодавства.

Однак і оновлена, на наш погляд, має ряд недоліків: зокрема, план розвитку енергетики до 2030 року не «прив'язаний» до прогнозу розвитку економіки держави, оскільки в Україні відсутня концепція розвитку держави. І тому стратегія не відповідає на запитання: Скільки потрібно енергії на кожному етапі? Якої якості? Якою має бути її ціна? В якому місці вона потрібна?» [3]. Крім того, стратегія не враховує міжнародні економічні стосунки і перспективи співробітництва з сусідніми країнами, зокрема оновлена редакція Стратегії формувалася із позицій, тривалого і стратегічного партнерства між Україною та Російською Федерацією. Нажаль дану позицію було повністю зруйновано збройною агресією Російської Федерації та багатьма негативними тенденціями в енергетичній сфері, які сьогодні ускладнюють діяльність паливно-енергетичного комплексу нашої держави.

Реалізація інтенсивної моделі розвитку економіки України можлива за умов розроблення широкомасштабного кола заходів щодо вирішення проблеми надійного забезпечення її потреб в паливно-енергетичних ресурсах та послаблення зовнішньоекономічної залежності від обсягів їх придбання по імпорту за рахунок енергозбереження, максимального використання власних енергоресурсів, в тому числі з залученням нетрадиційних джерел енергії та видів палива.

Основними напрямками вдосконалення міжгалузевої структури реального сектору економіки, яка сприятиме зменшенню його ресурсо- та енергомісткості слід вважати:

- зниження темпів розвитку паливоємних галузей (електроенергетики і чорної металургії) із зменшенням їх частки в промисловому виробництві;

- збільшення в структурі промислового виробництва частки харчової і, особливо, легкої промисловості;

- удосконалення структури виробництва матеріалів за рахунок підвищення темпів розвитку хімічної і нафтохімічної, лісової, деревообробної, целюлозно-паперової промисловостей та промисловості будівельних матеріалів;

- забезпечення високих темпів розвитку машинобудування і металообробки як умови здійснення структурної перебудови в цілому.

Оптимізація енергетичного балансу в напрямку зменшення споживання природного газу вимагає пошуку інших джерел постачання енергії. Одним з головних напрямів є його заміщення вугіллям та вугільною продукцією.

На перспективу, враховуючи вимоги щодо зменшення споживання природного газу всіма секторами економіки, за необхідне вважається, в економічно доцільних обсягах, переведення окремих технологічних процесів при виробництві продукції на використання інших енергоносіїв.

Комплексні заходи щодо зменшення обсягів використання імпортованого природного газу шляхом впровадження інноваційних технологій доцільно проводити по наступних напрямках:

- збільшення видобутку природного газу в Україні (нові родовища шельфу Чорного моря, відновлення видобутку з свердловин у Полтавській, Сумській та Харківській областях);

- використання на підприємствах теплоенергетики водовугільного палива, а також отримання синтез-газу для потреб хімічної галузі і синтетичного природного газу для потреб економіки держави внаслідок газифікації вугілля;

- залучення до енергетичного балансу потенційних запасів сланцевого газу;

- збільшення обсягів видобутку шахтного метану, введення потужностей сонячної та вітрової електроенергії, доведення питомої ваги використання відновлювальних джерел енергії в енергетичному

балансі країни до обсягів, передбачених Європейською енергетичною стратегією;

– організація виробництва біоетанолу на потужностях спиртових та цукрових заводів.

Запобігання кризовим явищам в енергетичній сфері вимагає підвищення стійкості системи енергозабезпечення, зменшення впливу дестабілізуючих чинників та зниження енергетичної залежності країни. Як показав аналіз, незважаючи на значну кількість декларацій, у тому числі й на найвищому рівні, суттєвих практичних зрушень у цій сфері досі не відбулося. Актуалізація проблеми у зв'язку із загостренням відносин з основним постачальником енергоносіїв дає підстави очікувати позитивних зрушень у цьому напрямі.

На даний час розглядаються такі головні напрями зниження *енергозалежності*:

- вдосконалення структури споживання енергоресурсів;
- диверсифікація енергетичного імпорту;
- збільшення видобутку власних енергоресурсів.

Такий перспективно важливий напрям енергозабезпечення, як освоєння нетрадиційних, відновлюваних джерел енергії, поки що не може зробити вагомий внесок у загальний енергетичний баланс. Проте розвиток відповідних технологій вже сьогодні дозволить у майбутньому зробити їх економічно привабливими та ефективними.

Найбільш значущим чинником впливу на рівень енергозалежності України, на наш погляд, є недостатня ефективність *управління споживання енергоресурсів*. У результаті цього зростаюча, але надто енергоємна економіка вимагала дедалі більших обсягів енергоресурсів, що викликало непропорційне зростання потреб в імпорті. Цінова політика в країні не сприяла зменшенню енергоспоживання. Низька платоспроможність населення, енергоємні технології та значні втрати енергії обумовлювали необхідність встановлювати занижені ціни на енергетичні ресурси суто адміністративними методами, а не стримувати їх зростання за рахунок насичення ринків та збільшення кількості продавців.

Разом з тим значне зростання світових цін на нафту, газ, ядерне паливо ще більше загострює проблему залежності від імпорту і відповідно спонукає до нових кроків щодо підвищення енергоефективності як найекономічнішого заходу щодо стримування темпів зростаючого енергетичного попиту. Потрібно також створити

відповідну нормативно-правову базу та залучити значні інвестиційні ресурси (у тому числі державні) для оновлення основних фондів виробничих та транспортних систем енергетики.

За загальною оцінкою, потреби в інвестиціях на цілі енергозбереження мають скласти 150 млрд. грн. у 2030 р.

Іншим актуальним завданням у сфері управління попитом є перерозподіл обсягів споживання імпортованих та власних енергоресурсів на користь останніх. Недостатнє використання можливостей експорту електроенергії, значні втрати під час транспортування, передавання і споживання, відсутність необхідного обліку та контролю також не сприяють формуванню оптимального енергобалансу. З іншого боку, недосконалість та непрозорість енергетичного балансу, який є інформаційною базою для прийняття рішень у паливно-енергетичному комплексі та в економіці загалом, є причиною як управлінських недоліків та помилок, так і зловживань в енергетичному секторі, через який проходять значні фінансові потоки.

Спроби поліпшити інформаційне наповнення енергобалансу, в тому числі привести його у відповідність до європейських норм, вже неодноразово робилися. Проте досі нема можливості не лише зібрати достовірну інформацію щодо ресурсів і потоків (через відсутність відповідних організаційних структур), але і коректно співставити її з інформацією з інших джерел.

Диверсифікація постачання енергоносіїв є необхідним елементом енергетичної політики енергозалежних країн. Політичні переваги диверсифікації не викликають сумніву, але можливості вибору диверсифікованих маршрутів постачання у багатьом обмежені через значну вартість їх реалізації. Для енергетичних компаній, які планують свою участь у реалізації цих маршрутів, економічні характеристики проектів посідають перше місце. А надто в умовах становлення глобальних енергетичних ринків, ціни на яких формуються на основі коротко та середньострокових контрактів, енергокомпанії не дуже зацікавлені інвестувати у довгострокові проекти зі значним строком окупності. Тому більшість цих проектів мають поєднувати економічні та політичні інтереси, при цьому останні підтримуються системою державних заходів та міжнародних угод.

Що стосується України, то обмеженість її можливостей щодо самостійної реалізації диверсифікації енергопостачання очевидна.

Тому проекти диверсифікації можуть бути реальними тільки за умов узгодження інтересів постачальників (передусім країн Каспійського регіону та Ірану), споживачів (Україна, ЄС) та транзитерів (Грузія, Азербайджан, Туреччина та ін.). Вартість таких проектів є досить високою, а відтак з названих країн реальні фінансові можливості для їх реалізації є лише у країн Західної Європи. Так, реалізація маршруту постачання газу з Ірану до Західної Європи становить, за різними оцінками, від 12 до 15 млрд. дол. США.

Якщо газопровід буде прокладено дном Чорного моря і далі територією України, вартість газопроводу тільки до України може скласти приблизно 12-13 млрд дол.

У зв'язку з «газовим конфліктом» між Україною і Росією шанси України щодо реалізації проектів диверсифікації газопостачання разом з ЄС дещо зросли. Значне підвищення Росією ціни на газ може зробити навіть вельми дорогі проекти диверсифікації економічно виправданими.

Ще одним варіантом диверсифікації постачання газу в Україну може стати постачання скрапленого газу танкерами-метановозами. Вартість будівництва терміналу для прийому такого газу може скласти близько 3 млрд дол. Про наміри такого будівництва в Україні вже було заявлено НАК «Нафтогаз України».

Проблема диверсифікації постачання нафти, як і раніше, пов'язується з нафтопроводом Одеса-Броди, але досі не знайдено надійного постачальника нафти. Потенційні постачальники – Азербайджан та Казахстан вже знайшли нові напрями для своїх нафтових потоків – передусім це побудований нафтопровід Баку – Тбілісі – Джейхан потужністю 50 млн т/рік, а також нафтопровід до Китаю (Атасу-Альшанькоу) потужністю 20 млн т/рік, не враховуючи діючі та проектні російські маршрути. Для переробки каспійської нафти потрібно також збудувати в Україні новий НПЗ, вартість якого оцінюється у 1,5 млрд дол., оскільки існуючі заводи не пристосовані до переробки легкої нафти і належать переважно російським компаніям.

Проблема залежності України від Росії стосується також постачання ядерного палива. Нині робляться спроби диверсифікувати ці постачання у спосіб залучення фірми Westinghouse (експериментальну партію ТВЕЛ з цієї фірми поставлено на Південно-українську АЕС). Враховуючи різницю в технологіях, переорієнтація на інший вид ТВЕЛ є технічно непростим завданням. Російське ядерне паливо нині є також значно

дешевшим, проте, зважаючи на зростання світових цін і очікуваний перехід на ринкові умови розрахунків за енергоносії, у перспективі додаткові витрати у цій сфері можуть бути виправданими.

Як вже зазначалося, важливим напрямом є **збільшення власного видобутку енергоносіїв**. Вугілля – єдиний вид енергоносіїв, поклади якого в Україні достатні. Проте складні геологічні умови видобутку, застаріле обладнання шахт, накопичені у вугільній галузі проблеми (економічні, соціальні, екологічні) не дають можливості зробити видобуток вугілля економічно ефективним.

До того ж спалювання вугілля на ТЕС призводить до значних викидів в атмосферу шкідливих газів та пилу, причому радіоактивні викиди за своїми обсягами перевищують обсяги викидів АЕС за безаварійного режиму функціонування.

Висока собівартість видобутку не дозволяє українському вугіллю успішно конкурувати з російським і польським навіть за умови державної підтримки галузі (дотації вугільній галузі складають щороку 10-12 млрд. грн.).

Становище поки що не змогли виправити націлена на це програма «Українське вугілля» і численні рішення різних гілок влади. Не знайшли свого втілення перспективні плани щодо розширення видобутку шахтного метану, технології газифікації вугілля, його попередньої переробки перед спалюванням на ТЕС, технології ТЕС з кращими екологічними показниками (котли з циркулюючим киплячим шаром, очищення викидів тощо).

Проблеми розширення власного видобутку газу аналогічні проблемам з видобутком нафти. Доведені запаси газу складають 1,2 трлн. м³, проте обсяги споживання значно перевищують обсяги видобутку (задоволення власних потреб становить приблизно 27%). За прогнозами до 2030 р. видобуток газу на власній території складе 28,5 млрд м³/рік, за кордоном – 11,6 млрд м³ /рік, що дозволить задовольнити власні потреби (з урахуванням зниження обсягів споживання) на 80% та загалом зменшує частку імпортованого газу до прийнятної.

У цей час близько 90% видобутку здійснюється державними компаніями. Залучення приватних компаній у галузь залишається обмеженою, що може стати перешкодою для її подальшого розвитку. Стратегічний пріоритет держави в найближчому майбутньому – залучення приватних видобувних і сервісних компаній до розвідки й

видобутку газу на території України, особливо з нетрадиційних родовищ, що потребуватиме істотних інвестицій.

Окрім традиційного газу існує альтернатива видобутку сланцевого газу, найбільш значні ресурси якого знаходяться у Західному і Східному районах і, за попередніми оцінками, становлять 5-8 трлн. куб. м, при цьому ймовірність видобутку становить тільки 1-1,5 трлн. куб. м. [15].

Загальні запаси сланцевого газу наразі є точно не визначеними, але за попередніми оцінками, лежать у діапазоні від 1,2 до 7,0 трлн м³. Більшість експертів сходяться на думці, що за запасами сланцевого газу Україна посідає 4 місце в Європі після Польщі, Франції та Норвегії [15].

У 2012 році Україна провела 3 конкурси на укладення угод про розподіл продукції (УРП) для трьох перспективних ділянок можливого видобутку газу: Юзівській (Харківська та Донецька області) – переможцем конкурсу стала англо-нідерландська фірма Shell, яка 24 січня 2013 року підписала УРП з Урядом України на 50 років та буде інвестувати й видобувати сланцевий газ; Олеській (Львівська та Івано-Франківська області) – переможцем конкурсу стала американська фірма Chevron (підписання угоди очікується до кінця 2013 року); Скіфській (глибоководний шельф Чорного моря) – переможцем конкурсу став консорціум фірм на чолі з американською ExxonMobil (40 %), Shell (35 %), австрійської OMV в особі румунської «доньки» Petrom (15 %) та НАК «Надра України» (10 %).

Порівняння з районами, які мають зіставні характеристики, показує, що прогнозна собівартість видобутку сланцевого газу в Україні, ймовірно, буде в діапазоні від 2100 до 2800 грн. за 1 тис. куб. м [10]. Такий високий рівень собівартості означає, що сланцевий газ буде вигідно добувати тільки в ситуації стабільного економічного зростання. Однак масштабність проектів, може зменшити ціну видобутку і кінцеву ціна може бути меншою ніж ціна природного газу, що постачається з Росії, а відтак, з економічної точки зору, видобуток сланцевого газу в Україні може бути цілком виправданим.

Як вказується в Енергостратегії, потенціал видобутку до 2030 р. може скласти 6-11 млрд. куб. м. Для реалізації повного потенціалу видобутку сланцевого газу необхідні інвестиції в розмірі 35-45 млрд. грн. до 2030 р.

Висновки. Визначальним фактором та, одночасно, індикатором розвитку країни виступає його енергетичне забезпечення. Споживання паливно-енергетичних ресурсів розвинених країн характеризується

зростанням обсягів споживання первинних енергоносіїв та одночасно підвищенням ефективності їх використання. Україна належить до категорії країн, що мають незадовільні показники щодо ефективності використання енергетичних ресурсів.

З метою подолання кризових явищ в енергетичному секторі, першочерговими завданнями державної політики щодо зниження енергетичної залежності країни встановлено наступні:

1. Вдосконалення структури споживання, що передбачає:

– створення умов для широкого впровадження заходів щодо підвищення енергоефективності (стимулювання, інвестиційне забезпечення, нормування та енергоаудит, облік та контроль, створення ринкового середовища тощо);

– формування оптимального енергетичного балансу, зокрема зменшення частки споживання імпортованих енергоресурсів, збільшення експорту електроенергії тощо;

– створення інтегрованої системи інформаційного забезпечення паливно-енергетичного комплексу і відповідних організаційних структур для збору інформації.

2. Диверсифікація енергетичного імпорту у частині:

– синхронізації ГТС України з мережею ENTSO-G, що є необхідним елементом інтеграції газових ринків та енергетичної безпеки Європи. Успішна синхронізація газових мереж України та ЄС практично ліквідує ризики, пов'язані з транзитом російського газу територією нашої держави, оскільки поступово відкриває можливість західним енергетичним компаніям і трейдерам закуповувати російський газ на східному кордоні України, а контракти з його транспортування укладати з українським оператором ГТС;

– підготовки до реалізації проекту постачання скрапленого газу в Україну;

– активізації співробітництва з перспективними постачальниками та транзитерами каспійської нафти в Україну (у тому числі і в рамках ГУАМ) з метою прискорення реалізації проектів постачання;

– підготовки до реалізації проекту будівництва в Україні нового НПЗ з глибиною переробки нафти близько 95%;

3. Збільшення частки споживання власного палива та енергії:

– вжиття заходів щодо підвищення ефективності функціонування вугільної галузі, зокрема у сферах оновлення основних фондів,

реформування відносин у галузі, вирішення соціальних та економічних проблем;

- розвиток угод з освоєння нетрадиційного газу в Україні;
- залучення інвестицій, у тому числі й закордонних, для освоєння родовищ нафти та газу на шельфах Чорного та Азовського морів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Єрмілов С. Енергетична стратегія України на період до 2030 року: проблемні питання змісту та реалізації /С. Єрмілов // Дзеркало тижня – №20, 26 травня 2006 р.
2. Енергетична стратегія України на період до 2030 р. схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 1071. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n0002120-13/paran3#n3>
3. Єрмоєнко А., Маскалевич І. Стратегія без візії. – Дзеркало тижня. Україна, 22 серпня 2013р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/energy_market/strategiya-bez-viziyi-_.html.
4. Загороднюк П. Природний газ в Україні. Традиційні джерела. – Семінар «Нетрадиційний газ: співпраця заради успіху», 4 вересня 2012р.
5. Альтернативне газозабезпечення України: скраплений природний газ та нетрадиційний газ. Аналітична доповідь Центру Разумкова. – Національна безпека і оборона, 2011, №9, с.25-43.
6. Питання, яке потребує особливої уваги: тарифи на газ і послуги централізованого теплопостачання для населення України. – Аналітична записка Світового банку, 7 жовтня 2013р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/Ukraine-Oct2013-Focus-ua.pdf>.
7. Еврокомісія розглядає можливості використання українських ПХГ для хранения до 60 млрд. м3 газу – еврокомісар Оттінгер. – Інтерфакс-Україна, 14 жовтня 2013г.
8. Will US LNG exports revolutionise the global gas market? – Timera Energy, February 13, 2012.
9. ГТС України отримає новий імпульс для розвитку //Журнал Економіст [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua-ekonomist.com/3182-gts-ukrayini-otrimaye-noviy-impuls-dlya-rozvitku.html>
10. Перспективи видобутку сланцевого газу в Україні: екологічні аспекти. / Аналітична доповідь НІСД. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/slanets-19b15.pdf>
11. Shell задоволена даними першої свердловини «Біляївська-400». – Високий замок, 20 вересня 2013р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wz.lviv.ua/news/42162>.